

Evaluatie Bibliotheek in Montfoort

De openbare bibliotheek is in Montfoort en Linschoten eind 2015 gesloten als gevolg van bezuinigingen. Voor leerlingen in het primair onderwijs zijn er vier bibliotheken op school geopend. Daarnaast zijn we onderdeel van het provinciale bibliotheekstelsel. Ruim 1,5 jaar na de sluiting is het tijd voor een evaluatie van de overgebleven bibliotheekfunctie.

Voor deze evaluatie is informatie ontvangen van de regiobibliotheek Het Groene Hart en zijn alle bibliotheken op school bezocht. Daarnaast is er gesproken met de teamleider van het jeugdteam en zijn signalen uit diverse bronnen meegenomen. Er is bewust geen enquête onder inwoners of ouders van kinderen uitgezet. Dit wekt verkeerde verwachtingen dit op dit moment niet waar gemaakt kunnen worden.

De evaluatie bestaat uit 6 onderdelen. We starten met een terugblik op de keuze om gebruik te blijven maken van een openbare bibliotheekorganisatie en niet over te stappen naar een commerciële organisatie. Het tweede onderdeel van de evaluatie gaat in op de cijfermatige gevolgen van de sluiting van de bibliotheken. Het derde onderdeel gaat kort in op de resultaten van de laatste twee Biebpanels. Het vierde onderdeel gaat in op de resultaten van de bezoeken aan de scholen. In het vijfde deel worden de bevindingen van het jeugdteam, andere signalen en ontwikkelingen uiteengezet. Het zesde en laatste onderdeel gaat in op mogelijke ontwikkelingen.

Onderdeel 1: Openbaar of commercieel

Er is door het college bewust gekozen om verder te gaan met regiobibliotheek Het Groene Hart en niet met een commerciële aanbieder. In 2015 is er contact geweest met een commerciële aanbieder en deze gaf toen aan voor dezelfde prijs de bibliotheek op school te kunnen realiseren. Questum kon meer banden per leerling bieden en de boeken mogen mee naar huis. Bij de keuze voor de regiobibliotheek was het nog de verwachting dat er twee leespunten geopend zouden worden. Dit is uiteindelijk niet gelukt omdat de kosten hiervoor te hoog waren. De voordelen van het onderdeel blijven van het stelsel zijn nog steeds actueel. Hierdoor hebben onze inwoners toegang tot alle bibliotheken in de provincie Utrecht. Daarnaast kan er gebruik gemaakt worden van nationale programma's zoals Boekstart en worden nationale acties zoals de voorleeswedstrijd gefaciliteerd. Bovendien werken we samen met Oudewater en Woerden wat de verstandhouding in de regio ten goede komt. Maar met de huidige invulling van het functie kan het van toegevoegde waarde zijn om een commerciële aanbieder nogmaals te bevragen. Een eventuele beëindiging van de subsidierelatie met de regiobibliotheek brengt wel weer frictiekosten met zich mee.

Onderdeel 2: Cijfermatig

Uit gegevens van Regiobibliotheek Het Groene Hart blijkt dat het ledenaantal van de bibliotheek al enige jaren aan het dalen was. Toch was begin 2015 nog ruim 18% van de inwoners lid van de bibliotheek. De stevige daling in het vierde kwartaal is te wijten aan het stoppen met uitlenen per 1 november 2015.

	Montfoort	Linschoten	Totaal
2012	2129	879	3008
2013	1988	789	2777
2014	1824	723	2547
Q1 2015	1802	734	2536
Q2 2015	1747	720	2467
Q3 2015	1720	705	2425
Q4 2015	1353	599	1952
Q3 2016	718	414	1132

Landelijk is het aantal leden van de bibliotheek in 2016 ten opzichte van 2015 stabiel gebleven, voor het eerst na een jarenlange daling.

Van de overgebleven leden zijn er in Montfoort 317 volwassen leden en 401 jeugdleden, in Linschoten zijn dit 170 volwassenen en 244 jeugdleden. Leden uit Linschoten maken voornamelijk gebruik van de

vestiging in Woerden. Leden uit Montfoort maken voornamelijk gebruik van de vestigingen in Harmelen, Oudewater, Woerden en Leidsche Rijn.

Opvallend is dat het aantal leden in Linschoten ongeveer gehalveerd is terwijl het aantal leden in Montfoort met tweederde is afgenomen. Dit is waarschijnlijk te verklaren doordat de bibliotheek in Woerden voor inwoners van Linschoten relatief dichtbij is.

Tot de sluiting is ook het aantal bezoeken aan de vestigingen bijgehouden, ook hier was een dalende trend te zien. In 2015 was de bibliotheek de laatste twee maanden al gesloten dus is het bezoekersaantal sneller teruggelopen.

	Montfoort	Linschoten
2013	31.207	23.143
2014	29.312	19.326
2015	19.020	15.876

Er zijn geen bezoekerscijfers beschikbaar van leden uit de gemeente Montfoort aan andere bibliotheken.

De provincie Utrecht heeft een onderzoek gedaan naar de gemiddelde afstand die mensen van een bibliotheekvoorziening af wonen. Het landelijke gemiddelde is 1,9km, in gemeente Montfoort is dit 5,7 km. In 2015 was dit voor gemeente Montfoort nog 1 km. Dat betekent dat het met name voor de basisschooljeugd lastiger geworden is om een bibliotheek te bezoeken, zij hebben nu assistentie nodig om bij de bibliotheek te komen.

Onderdeel 3: Biebpanels

Ieder jaar onderzoekt de bibliotheek een bepaald thema door haar leden te bevragen. In 2015 ging het Biebpanel onder andere over de maatschappelijke waarde van de bibliotheek en in 2016 onder andere over de toekomst van de bibliotheek. De resultaten van deze onderzoeken zijn voor het gehele vestigingsgebied van de bibliotheek Het Groene Hart en alleen leden van de bibliotheek worden ondervraagd, dus de resultaten zijn in enige mate subjectief. Maar geven al met al een aardig inzicht in de Montfoortse situatie.

De belangrijkste uitkomsten uit het onderzoek uit 2015 zijn:

- 96% vindt dat de bibliotheek kennis ook toegankelijk maakt voor mensen die minder geld hebben.
- 87% vindt dat de bibliotheek hun dorp/stad aantrekkelijker maakt om te wonen.
- 68% geeft aan dat de bibliotheek ervoor heeft gezorgd dat ze hun kennis vergroot hebben.
- 9% geeft aan dat de bibliotheek ervoor heeft gezorgd dat ze zich minder eenzaam voelden.
- 58% heeft iets aan de bibliotheek gehad voor zelfstudie / persoonlijke ontwikkeling.
- 51% zou een laaggeletterde buurman of buurvrouw doorverwijzen naar cursussen of spreekuren van de bibliotheek.
- 17% is in de bibliotheek in gesprek geraakt met mensen die ze in het dagelijks leven normaal niet spreken.

De belangrijkste uitkomsten uit het onderzoek uit 2016 zijn:

- Ook in de toekomst blijft het lenen van boeken en van de belangrijkste redenen om naar de bibliotheek te gaan. Met name fysieke boeken maar ook een ruim en actueel aanbod van e-books.
- Leden zijn daarnaast van mening dat de bibliotheek een ontmoetingsplek moet zijn.
- Verder is er interesse in cursussen en activiteiten.
- In zijn algemeenheid kan gesteld worden de bibliotheekconcepten lezen&informatie en persoonlijke ontwikkeling favoriet zijn bij de leden.

Uit de biebpanels blijkt dat de bibliotheekvoorziening gewaardeerd wordt en gezien wordt als een organisatie met significante toegevoegde waarde.

Onderdeel 4: Bibliotheek op School

In het voorjaar van 2017 heeft de wethouder samen met de beleidsadviseur alle bibliotheken op school bezocht. De Heeswijkschool en het Kompas hebben een eigen bibliotheek op school. In het

Van Damcomplex delen de Hobbitstee, Howiblo en de Graaf Jan van Montfoortschool een bibliotheek op school. In de Brede Vaart delen de Prins Clausschool en de Timotheusschool een bibliotheek op school. Waar meerdere scholen gebruik maken van dezelfde bibliotheek op school zijn gecombineerde bezoeken gebracht. Omdat de directeur van de Hobbitstee bij het eerste bezoek niet aanwezig kon zijn, is er later nog een apart overleg met de directeur van de Hobbitstee geweest.

Het concept bibliotheek op school bestaat uit een collectie op school met 3 banden per leerling. Deze collectie wordt regelmatig aangevuld. Leerlingen kunnen, onder begeleiding, boeken lenen, die zij op school kunnen lezen. Scholen kunnen zelf invulling geven aan de wijze waarop zij de uitleening organiseren. Daarnaast zijn er monitorsystemen waarmee het leesgedrag van leerlingen bijgehouden wordt en biedt het concept digitale mogelijkheden.

De bibliotheken op school functioneren inmiddels na wat opstartproblemen allemaal. In zijn algemeenheid kan gezegd worden dat de scholen de bibliotheek als een goede aanvulling zien op het leesonderwijs. Op alle scholen is de collectie echter te krap en er zitten hiaten in (bijv. dyslexieboeken en informatieboeken). Scholen met een verschillende signatuur delen een collectie, waar dit op problemen stuit wordt er met creatieve oplossingen gewerkt. Zo is er bijvoorbeeld in Linschoten een kast met boeken die omgedraaid wordt als kinderen van de Timotheusschool boeken komen lenen omdat deze boeken niet passend zijn bij de signatuur van de school. De Bibliotheek op School biedt hiervoor de ruimte, en openbare bibliotheekvestiging kan deze ruimte niet bieden. Het grootste gemis dat ervaren wordt is dat de boeken niet mee naar huis genomen mogen worden. Veel scholen hebben naast de bibliotheek op school nog een eigen schoolbibliotheek. De openbare bibliotheek wordt heel duidelijk gemist, zowel door leerkrachten als door ouders. Leerlingen vinden het heel leuk om boeken te gaan lenen in de schoolbibliotheek. De ondersteuning vanuit de regiobibliotheek is wisselend, bij de meeste scholen is er behoefte aan meer ondersteuning. De scholen zijn afhankelijk van de ouders om de bibliotheek op school te laten draaien. Ongeveer de helft van scholen heeft moeite om voldoende vrijwilligers te vinden. Geen van scholen maakt gebruik van de leesmonitor of andere digitale mogelijkheden die de bibliotheek op school biedt. De scholen geven aan dat het programma geen toegevoegde waarde heeft of dat zij geen behoefte hebben aan een extra programma. Met betrekking tot de cursus tot leescoördinator wordt door bijna alle scholen aangegeven dat deze geen toegevoegde waarde had en niet op het niveau van de docent is. Wel geven bijna alle scholen aan dat zij de bibliotheek op school willen behouden en daarnaast graag zien dat de openbare bibliotheek terugkomt. De resultaten van deze bezoeken zijn recent gedeeld met de bibliotheek, maar moeten nog besproken worden. Als uw college over de evaluatie gesproken heeft, wordt er een afspraak gemaakt. Tijdens de bezoeken is ook met ouders, die vrijwilliger zijn bij de bibliotheek op school, gesproken over het sluiten van de bibliotheek. Bijna alle ouders gaven aan het als een gemis te ervaren.

Geconcludeerd kan worden dat de bibliotheken op school een aanvulling zijn voor het onderwijs. De collectie is kwalitatief op orde, maar kwantitatief niet. Het grootste knelpunt is dat boeken niet mee naar huis mogen. Van de extra mogelijkheden die het concept bibliotheek op school biedt wordt geen gebruik gemaakt.

Tevens kan geconcludeerd worden dat er geen uitvoering gegeven wordt aan het amendement van de ChristenUnie dat is aangenomen bij de behandeling van het raadsvoorstel Keuzes Maken op 3 november 2014. Door het amendement luidde de besluitvorming als volgt: *De subsidie voor de bibliotheek af te bouwen met 100.000 in 2016 en 135.000 vanaf 2017, maar tevens te garanderen dat alle scholieren van basisscholen die woonachtig zijn in gemeente Montfoort gebruik kunnen maken van "school"-bibliotheken in Montfoort.*

Alleen leerlingen van de scholen kunnen gebruik maken de collectie van de bibliotheek op school. Leerlingen die buiten Montfoort op school zitten kunnen geen gebruik maken van deze voorziening. Zij kunnen wel gebruik maken van de bibliotheekvestigingen in Oudewater en Woerden. Verder heeft de Keerkring in Woerden, waar Montfoortse kinderen speciaal onderwijs volgen, een schoolbibliotheek. Op een andere wijze worden deze kinderen niet gefaciliteerd.

De twee kernvragen naar aanleiding deze bezoeken zijn dus: kunnen we het voor elkaar krijgen dat boeken meer naar huis mogen en zo ja, hoe kunnen we dat regelen. En kunnen we het voor elkaar krijgen dat alle scholieren gebruik kunnen maken van de Bibliotheek op School en zo ja, hoe kunnen we dat regelen.

Onderdeel 5: Input vanuit overige bronnen

Om zoveel mogelijk beeld te krijgen bij wat er leeft in de samenleving met betrekking tot de bibliotheek zijn er partijen actief benaderd. Daarnaast hebben we ongevraagd signalen gekregen.

Jeugdteam

Er is gesproken met teamleider van het jeugdteam. Zij hebben geen signalen gehad dat de bibliotheek gemist wordt. Het leesniveau van de jeugd in Montfoort is iets lager dan het landelijk gemiddelde, dit was al zo voor het sluiten van de bibliotheek. Zij hebben geen signalen ontvangen dat dit na het sluiten van de bibliotheek verder gedaald is. Het kan wel wenselijk dat zijn dat ouders meer lezen met hun kind in het kader van de taalontwikkeling. Tot nu toe krijgt het jeugdteam geen signalen dat dit niet mogelijk is. Ouders van pasgeboren kinderen krijgen nog steeds een brief waarmee zij een boekstartkoffer kunnen ophalen in Woerden of Oudewater. Een kind wordt dan gelijk lid van de bibliotheek, dit lidmaatschap is gratis.

Scholen/VVE-overleg

In het VVE-overleg hebben scholen aangegeven dat het taalniveau terugloopt. Tevens hebben de scholen samen met de regiobibliotheek een brief gestuurd over de bibliotheek. Zij uiten hun zorgen over laaggeletterdheid en de achterstand die Montfoort oploopt (de brief is bijgevoegd als bijlage).

Boekspots

Het sluiten van de bibliotheek heeft geleid tot nieuwe boekspots. Onder andere in de Brede Vaart in de school in Linschoten en in de Katholieke Kerk in Montfoort. Deze initiatieven ontstaan mede door het ontbreken van de bibliotheek. Boekspots zijn geen vervanging van de bibliotheekfunctie, maar een welkome aanvulling op een bibliotheekfunctie.

Inwoners

Ten tijde van de sluiting en het besluit rondom Keuzes Maken zijn er een handvol reacties bij de gemeente binnengekomen die pleiten voor het behoud van de bibliotheek. Verder is er eind 2016/begin 2017 een discussie gevoerd op social media naar aanleiding van uittalingen van de gedeputeerde. Uit deze discussie blijkt dat er inwoners zijn die de bibliotheek graag terug willen. Op voorhand was er meer ophef in de samenleving verwacht, dit is uiteindelijk meegevallen.

Politiek

Bij de behandeling van de kadernota blijkt er een breed draagvlak te zijn voor een grondige evaluatie en een onderzoek naar toekomstige mogelijkheden. Diverse partijen hebben de wens uitgesproken om een uitgebreidere vorm van bibliotheekdienstverlening terug te brengen in de gemeente. In de begrotingsraad is een motie aangenomen die het college opdraagt om te onderzoeken of het mogelijk is dat leerlingen boeken van de Bibliotheek op School mee naar huis mogen nemen.

Samenwerkingspartners

Van de gemeente Woerden hebben wij een brief ontvangen waarin zij ons vraagt de bijdrage aan de regiobibliotheek fors te verhogen. Wij hebben duidelijk aangegeven dat er in het verleden bewuste keuzes zijn gemaakt die geleid hebben tot het huidige subsidiebedrag. Er is geen sprake van dat deze keuzes op korte termijn heroverwogen worden. Wel kunnen we kijken naar optimalisatie van de huidige situatie.

Onderdeel 6: Alternatieven

Uit bovenstaande kan geconcludeerd worden dat er verbeterpunten zijn voor de huidige invulling van de bibliotheekfunctie en dat er partijen zijn die de bibliotheek missen. Bij de huidige invulling is het centrale verbeterpunt het boeken mee naar huis kunnen nemen. Aandachtspunt hierbij is de toegang van basisschoolleerlingen die niet in Montfoort op school zitten. Tevens kan geconcludeerd worden dat de verwachtingen aan de start van het traject niet geheel waar gemaakt zijn. Aan de start van het traject was de verwachting dat er minimaal 2 afhaalpunten gerealiseerd zouden worden, dit is niet gelukt binnen de huidige financiële middelen. Het is belangrijk om op basis van de evaluatie een aantal vragen te beantwoorden.

Scenario 1 is het optimaliseren van de huidige schoolbibliotheekfunctie. Dit door de bibliotheek te laten onderzoeken in hoeverre bibliotheken op school enkele uren per week openbare bibliotheek kunnen worden voor de leerlingen conform model Reeuwijk. Of een andere oplossing waarbij kinderen de boeken mee naar huis kunnen nemen. Dit brengt in ieder geval extra kosten met zich mee omdat

er dan leenrecht betaald moet gaan worden, maar ook andere kosten om aan diverse eisen te voldoen. Aan de bibliotheek is de vraag gesteld of dit een optie is, de bibliotheek wil hier onderzoek naar doen, maar geeft op voorhand aan dat dit geen simpele opgave is. In andere gemeenten waar dit model gehanteerd wordt, is ook altijd een openbare bibliotheekvestiging in de gemeente aanwezig.

Scenario 2 is het verlaten van het stelsel van openbare bibliotheken in de zoektocht naar optimalisatie van de schoolbibliotheek. Dat kan er aan een commerciële bibliothekaanbieder gevraagd worden of zij meer kunnen aanbieden voor dezelfde prijs. Nadeel is wel dat we dan buiten het stelsel vallen en onze inwoners niet meer elders in de provincie Utrecht terecht kunnen. Ook kunnen scholen dan niet meer participeren in bijvoorbeeld voorleeswedstrijden via de bibliotheek.

Scenario 3 is het ontbreken van vertrouwen in optimalisering van de huidige bibliotheekfunctie of dit onvoldoende vinden. Dan is er sprake van uitbreiding van de huidige functie of herstel van de oude functie. Dit brengt grote financiële gevolgen met zich mee. Of het nu gaat om het terugbrengen van een of twee bibliotheekvestigingen of het realiseren van afhaalpunten.